

іноземних мов, впроваджувати у власну викладацьку практику новітні освітні концепції, йти в ногу з часом.

Список використаної літератури

1. Волкова Н. П. Педагогіка: [навч. посібн.] / Н. П. Волкова. – Київ: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / Коваленко О. // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003. – С. 4–10.
3. Концепція «Нова українська школа»[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.html>
4. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2004. – №3. – С. 69–72.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка: [підручник] / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – Київ: Знання-Прес, 2008. – 447 с.
6. Куца С. Сучасні методи викладання іноземних мов [Електронний ресурс] / С. Куца. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/757>
7. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ: Ленвіт, 1999. – 320 с.
8. Скуратівська М. О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов [Електронний ресурс] / М. О. Скуратівська – Режим доступу: <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiy-shkoli-ukrayini/>
9. Смовженко Л. Сучасні підходи до викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Л. Смовженко // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2014. – Вип. 61. – С. 244–250.

УДК 378.016:811.111

О. Г. Малигін,

викладач,

Криворізький державний педагогічний університет,

м. Кривий Ріг

ПРОБЛЕМА ВІДБОРУ ЛЕКСИКИ ТА ЇЇ ПРАВИЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ ПРИ НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В МЕЖАХ ДРУГОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Малигін О. Г. Проблема відбору лексики та її правильного перекладу при навчанні англійської мови в межах другої спеціальності студентів філологічних факультетів педагогічних університетів.

У статті розглядається відбір слів та їх правильний переклад при викладанні англійської мови як другої додаткової спеціальності для студентів

філологічних факультетів педагогічних університетів. Автор аналізує деякі типові помилки, які пов'язані з перекладом англійських слів і термінів на рідну мову.

Ключові слова: відбір лексики, лексична одиниця, фразеологічна одиниця, коло словосполучень, «удавані друзі перекладача».

Малыгин А. Г. Проблема отбора лексики и ее правильного перевода при обучении английскому языку в рамках второй специальности студентов филологических факультетов педагогических университетов.

В статье рассматривается отбор слов и их правильный перевод при преподавании английского языка как второй дополнительной специальности студентам филологических факультетов педагогических университетов. Автор анализирует некоторые типичные ошибки, связанные с переводом английских слов и терминов на родной язык.

Ключевые слова: отбор лексики, лексическая единица, фразеологическая единица, круг словосочетаний, «ложные друзья переводчика».

Malygin O. G. The choice of vocabulary and its proper translation with respect to teaching English as a second major to the students at philology departments of teachers' training universities.

The article deals with the choice of vocabulary and its proper translation with respect to teaching English as a second major to the students at philology departments of teachers' training universities. The author investigates some typical mistakes with translating English words and terms into the native tongue.

Keywords: choice of vocabulary, lexical unit, phraseological unit, word combinations' circle, «false friends of an interpreter».

При величезній кількості слів, що входять до словника сучасної англійської мови, проблема відбору лексики є особливо важливою та складною.

Питання відбору лексики цікавить викладачів не тільки з точки зору утворення необхідного словникового запасу, але й тому, що вони мають забезпечити роботу студентів як над цією лексикою, так і над тією, яка зустрічається у текстах підручників та у різноманітній літературі.

Які ж такі слова треба вважати у першу чергу необхідними? По-перше, слова повинні бути широко використовуваними, тобто бути здатними вступати у широке коло вільних словосполучень у своїх власних номінативних означеннях. По-друге, вони повинні мати розвинуту смислову структуру, тобто бути здатними для вживання у багатьох значеннях, що пов'язує їх з іншими класами слів і робить значно ширше їх коло словосполучень, в яких дані слова можуть виступати у мові. По-третє, слова повинні мати здатність виступати стрижнем або компонентом фразеологічних одиниць. По-четверте, відбір слів визначається їх тематичною спрямованістю, тобто здатністю висловлювати поняття, відповідні до кола інтересів студентської аудиторії. По-п'яте, важливість правильного відбору лексики визначається тим, наскільки лексичні одиниці відповідають вимогам служити взірцем для утворення похідних і

складних слів, значення яких дають можливість студентам розуміти значну кількість інших слів і зворотів.

Усе вищевикладене власне і є критерієм відбору лексики, яку студенти мають обов'язково засвоїти і яка дає їм можливість користуватися мовою в межах, які передбачені програмою викладання англійської мови як другої спеціальності.

Але варто зауважити, що значна кількість слів і висловів, які пропонують програми сучасної вищої школи, рідко або вже зовсім ніколи не використовуються в англійськомовному світі. У багатьох випадках такі вислови є або буквральними перекладами відповідних фраз з української або російської мов, або конструкціями, які вже давно не використовуються. Труднощі при відборі лексики пов'язані також із тією обставиною, що дуже часто студенти достеменно не знають або не розуміють, з яким варіантом англійської мови вони мають справу: з британським (British English, або BrE) або американським (American English, або AmE). Британський англійський (BrE) був зразком, який використовувався у викладанні англійської мови на всьому просторі колишнього Радянського Союзу і такий стан справ зберігається і зараз. Але протягом останніх десятиліть виникає доступ до американського варіанту англійської мови (AmE) як з боку українських студентів, так і з боку українських викладачів. Таким чином, вибір правильної лексики здається дуже складним, адже студенти часто не знають, або інколи не розуміють, з яким варіантом англійської мови вони мають справу. Іноді, а насправді дуже часто, студенти використовують американську лексику (AmE) в англійському реченні (BrE) чи навпаки, або ускладнюють мовлення невдало підібраними словами. Це ускладнює розуміння мовлення студентів, як письмової, так і усної, носіями мови. Адже багато які слова в американському варіанті англійської мови означають зовсім інше, ніж у британському варіанті, але далеко не всі словники звертають на це увагу. Проблемою є також протиставлення слів, які відносяться до британської (BrE) та американської лексики (AmE). Як учнів у школі, так і студентів в університеті вчать, що *autumn* у американському англійському *fall*, *shop* відповідним чином *store*, *pavement* – *sidewalk*, *chemist's* – *drugstore* і так далі. Але всі ці слова треба розглядати лише як відправну точку значно більш величезного списку слів, особливо коли мова йде про рослини, тварини, інструменти, технічні прилади, предмети одягу, спорт, дозволя та багато іншого, наприклад:

- cock* (BrE) – *rooster* (AmE), півень;
- ladybird* (BrE) – *ladybug* (AmE), сонечко;
- Alsatian* (BrE) – *German shepherd* (AmE), німецька вівчарка;
- aubergine* (BrE) – *eggplant* (AmE), баклажан;
- maize* (BrE) – *corn* (AmE), кукурудза;
- marrow* (BrE) – *squash* (AmE), кабачок;
- biscuit* (BrE) – *cookie* (AmE), печиво;
- mincer* (BrE) – *meat grinder* (AmE), м'ясокрутка;
- anorak* (BrE) – *parka* (AmE), тепла спортивна куртка;
- braces* (BrE) – *suspenders* (AmE), підтяжки;

trousers (BrE) – *pants* (AmE), брюки;
jumper (BrE) – *sweater* (AmE), светр;
rucksack (BrE) – *backpack* (AmE), рюкзак;
assurance (BrE) – *insurance* (AmE), страхування;
barrister (BrE) – *attorney* (AmE), адвокат;
crossroads (BrE) – *intersection* (AmE), перехрестя;
motorway (BrE) – *highway* (AmE), автострада;
carriage (BrE) – *car* (BrE), вагон;
lift (BrE) – *elevator* (AmE), ліфт;
cinema (BrE) – *movie theater* (AmE), кінотеатр;
return ticket (BrE) – *round-trip ticket* (AmE), квиток в обидва кінці;
draughts (BrE) – *checkers* (AmE), шашки;
pack (BrE) – *deck* (AmE), колода гральних карт.

Існують слова й вирази, які функціонують в обох варіантах англійської мови, і які відрізняються одне від одного у своєму значенні. Незнання цих відмінностей може привести до непорозуміння, а також до достатньо незручних моментів (деякі слова мають діаметрально протилежне значення) [5, с. 115]. Наприклад:

dinky у британському варіанті означає *акуратний і привабливий*, але в американському – *маленький та не дуже привабливий* [5, с. 116];

cloak room у британському варіанті – *туалетна кімната*, в американському – *гардеробна* [5, с. 115];

paraffin у британському варіанті – *різновид пального*, яке нагадує бензин, а у американському – *різновид воску* [5, с. 117];

subway у британському – *пішохідний перехід*, в американському – *метро*;

ball game у британському варіанті означає *будь-яку гру у м'яч*, а в американському – *тільки бейсбол* [5, с. 115];

flowergirl у британському варіанті – *продавиця квітів*, в американському – *дівчина, яка несе квіти під час весілля* [5, с. 116];

elk у британському варіанті – *лось*, а у американському – *олень*[6];

pavement у британському варіанті – *тротуар*, а в американському – *бетонна або асфальтна дорога*;

dormitory у британському варіанті – *спальня в пансіоні або в гуртожитку*, в американському – *гуртожиток* [5, с. 116];

mad у британському варіанті – *душевнхворий*, в американському – *розгніваний*;

bank holiday у британському варіанті – *офіційне свято, коли банки зачинені*, в американському – *це день тижня, коли банки зачинені згідно з законом* [5, с. 115];

veteran у британському варіанті – *відставний військовий похилого віку*, в американському – *відставний військовий любого віку*;

presently у британському англійському – *незабаром*, в американському – *зараз, тепер* [6];

vest у британському варіанті – *спідня сорочка*, в американському – *жилет*;

cider у британському англійському – *алкогольний напій з яблук*, в американському – *безалкогольний напій з яблук* [5, с. 115];

corn у британському варіанті – *будь-яка зернова культура* (пшениця, жито, овес тощо), в американському – *кукурудза*;

Yankee у британському варіанті – *будь-який американець*, в американському – *американець, який народився або мешкає в північних, особливо північно-східних штатах* [5, с. 117].

Велику увагу при відборі слів слід приділяти тому факту, що багато які лексичні одиниці є подібними за своїм написом і звучанням до українських і російських слів. Дуже часто студенти, які вивчають іноземну мову, вважають, що дані слова ідентичні за значенням відносно їх паралелей у рідній мові завдяки схожості їх форми. Це безперечно веде до їх неправильного вживання. На нашу думку, при відборі лексичних одиниць слід обирати такі пари так званих «удаваних друзів перекладача», які часто вживають на практиці, і вживання яких, ймовірно, за все, може привести до помилки. Пояснюючи названу лексику студентам, треба брати до уваги випадки, коли деякі англійські, українські або російські слова можуть мати спільне значення в одних випадках вживання, але зовсім інше значення в інших. Такі слова викликають особливі труднощі, тому що студенти, впевнені, що дані слова мають загальні значення в одних випадках, швидше за все прийдуть до висновку, що ті самі слова збігаються за значенням в усіх інших випадках їх вживання. Слід відзначити, що труднощі при перекладі можуть виникати як у випадках перекладу з англійської на українську або російську, так і навпаки. Розглянемо низку прикладів пар слів, які викликають труднощі при їх перекладі: *colleague* – *колега*, *fantasy* – *фантазія*.

Так, наприклад, *colleague* означає співробітника, який працює разом з вами в одній організації, компанії, або фірмі, в той час коли слово *колега* має більш широке вживання і може відноситися також до людей, які разом з вами працюють над однаковою проблемою і які є поєднаними з вами спільними інтересами. Тому фраза: *A student talked with his colleagues in the classroom* звучить не зовсім коректно. Правильним висловлюванням буде таке: *A student talked with his fellow-students /groupmates/ friends*. У інших контекстах слово *колега* може також перекладатись як *associate*, *fellow*, *partner* або *companion* [5, с. 46].

Fantasy і *фантазія*. Дуже часто можна почути такі фрази: *You have to have a good fantasy to work as a designer; His fantasy is amazing*. Проблема виникає у подібних реченнях, коли той, хто говорить, хоче передати значення українських слів *фантазія* або *уява*, або російського слова *фантазия*, маючи на увазі «здібність фантазувати». У даному контексті відповідним англійським словом є *imagination*: *You have to have a good imagination to work as a designer; His imagination is amazing* [5, с. 46].

Змішуються два неоднакові значення слова *фантазія*: перше, це те, що уявляють або фантазують – *a fantasy*; друге – здібність уявляти або фантазувати – *imagination* [5, с. 46].

Як можна побачити з прикладів, відмінність між обома значеннями слова

фантазія зводиться до корінної відмінності між значеннями *fantasy* та *imagination*. Студентам треба пояснити, що слово *fantasy* є синонімічним до слів *dream*, *reverie* (мрія), в той час коли *imagination* ближче за значенням словам *creativity*, *creative thinking* (креативність, креативне мислення) [5, с. 46].

Подальші приклади відображують правильне вживання слів: *He used to have fantasies of becoming president of the United States; Her biggest fantasy was to own a cottage by the seaside; You should use your imagination in solving that problem; Little children have a more vivid imagination than adults* [5, с. 46].

Багато слів та висловлювань – так звані «удавані друзі перекладача» – при неправильному перекладі українською чи російською несуть нову, дуже часто хибну, інформацію. Наприклад, *academy* у Сполучених Штатах – це спеціальний навчальний заклад (щось середнє між середньою і вищою школою) або училище, тому *military academy* перекладається на українську мову лише як *військове училище*, а не *військова академія*, у тому сенсі як ми визначаємо цей навчальний заклад [5, с. 47];

police academy слід перекладати не як *поліцейська академія*, а як *поліцейська школа* (О. Малигін);

athlete не завжди перекладається як *атлет*; у сучасній англійській мові, принаймні в її американському варіанті, слово *athlete* слід перекладати як *спортсмен*; слово *sportsman* вживається тільки тоді, коли мова йде про деякі командні або технічні види спорту, наприклад рибальство, полювання, автомобільні або мотоциклетні гонки, змагання на човнах або яхтах, дельтапланеризм, стрибки з парашутом, кінні змагання, кінне поло, гольф, крокет тощо (О. Малигін);

student означає не тільки *студент*, але і *школяр*; слово *pupil* вважається британським англійським (BrE), і його майже не використовують у США;

high school перекладається як *середня школа* у США, *public school* – це *престижна приватна школа* у Великій Британії [7], але *державна школа* у США [5, с. 135].

До «удаваних друзів перекладача» належать також англійські слова, які є запозиченими в українській мові, але мають зовсім інше тлумачення при їх перекладі:

velvet перекладається як *оксамит*, а не як *вельвет*;

satin перекладається як *атлас*, а не як *сатин*;

biscuit перекладається як *печиво*, а не як *бісквіт*.

Те саме трапляється і тоді, коли носії української або російської мови намагаються перекласти англійською слова та словосполучення, які відображують реалії нашого побуту чи життя. Невдалим є переклад *палац молоді і студентів* як *palace of youth and students*, *палац культури* як *palace of culture*, адже *palace* – це *будинок, де мешкають особи королівської родини або особи близькі до них*. Кращим перекладом на англійську є *students' club* та інше (О. Малигін). *Молочний коктейль* не можна перекладати як *milk cocktail*, тому що *cocktail* – це *напій, що містить алкоголь*, *водний велосипед* – це *paddle boat*, а не *catamaran* (О. Малигін).

Доречно зауважити, що деякі ідіоми української або російської мови

неправильно тлумачать навіть у словниках. Наприклад, ідіома *to be born with a silver spoon in one's mouth* перекладають у словниках як *народитися у сорочці, родиться в рубашке*, тобто пощастило уникнути якоїсь смертельної небезпеки [6; 8]. Але названа ідіома вживається носіями англійської мови, коли мова йде про улюблену дитину в дуже заможній родині, яка вже при народженні має все, включаючи багатство, здобуття освіти в найкращих університетах та блискучу кар'єру в майбутньому (О. Малигін).

Наостанок слід зауважити, що викладені вище приклади є тільки неповною ілюстрацією тих проблем, які виникають при відборі англійських лексичних одиниць і окремих термінів та їх перекладу рідною мовою. Ми вважаємо, що більш ретельний підхід до відбору лексики та його перекладу сприятиме вдосконаленню лінгвістичної грамотності студентів, підвищенню їхнього професіоналізму, а також дозволить зробити курс викладання англійської мови більш ефективним і цікавим.

Список використаної літератури

1. Collins English Mini Thesaurus. – Glasgow, HarperCollins Publishers, 1993.
2. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language / David Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001.
3. Longman Dictionary of Contemporary English. Third Edition. – London, Pearson Education Limited, 2000.
4. Longman Dictionary of English Language and Culture. – London, Pearson Education Limited, 2001.
5. Puffalt D. Speak Authentic English! A Handbook for Ukrainians / Puffalt D. and Starko V. – Lutsk, 2003.
6. Большой англо-русский словарь (в 2-х томах) / Под рук. И. Р. Гальперина и Э. М. Медниковой. – 4-е изд., испр. – Москва: Русский язык, 1987.
7. Великобритания. Лингвострановедческий словарь, 9500 единиц / А. Р. Х. Рум, Л. В. Колесников, Г. А. Пасечник и др. – Москва: Русский язык, 1978.
8. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь / Лит. ред. М. Д. Литвинова. – 4-е изд., перераб. и доп. – Москва: Русский язык, 1984 – 944 с.